

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

11 marca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Władysław Pawlak

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 11 marca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi

z 3 listopada 2021 r., I ACa 1146/20,

w sprawie z powództwa W.R.

przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.

o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności,

1) oddala skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powódki, z tytułu kosztów postępowania kasacyjnego, kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia pozwanemu do dnia zapłaty.

Władysław Pawlak

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(K.L.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 lutego 2019 r., wydanym po rozpoznaniu sprawy w następstwie apelacji pozwanego Banku S.A. w W. (dalej – „Bank”), Sąd Apelacyjny w Łodzi uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 14 marca 2018 r., uwzględniający w całości powództwo W.R., tj. pozbawiający w całości wykonalności bliżej oznaczony bankowy tytuł egzekucyjny wystawiony przez pozwanego w dniu 25 maja 2015 r. („BTE”) oraz opatrzony klauzulą wykonalności i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 24 sierpnia 2020 r., po ponownym rozpoznaniu sprawy, Sąd Okręgowy w Łodzi pozbawił BTE wykonalności - w zakresie, w jakim w tytule tym jako dłużnika Banku wskazano powódkę, ponad już wyegzekwowaną od dłużnika kwotę 1309,53 zł z tytułu odsetek od należności opisanych w BTE - oraz oddalił powództwo w pozostałym zakresie, a wyrokiem z dnia 3 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację Banku od tego wyroku.

Okoliczności sprawy istotne na obecnym etapie postępowania przedstawiały się następująco:

Powódka oraz jej ówczesny mąż S.Z. złożyli w Banku wniosek o udzielenie im kredytu w kwocie 316.605,09 zł na spłatę wcześniej zaciągniętego kredytu mieszkaniowego, spłatę innych zobowiązań oraz na dowolny cel.

W dniu 25 września 2007 r. małżonkowie zawarli z Bankiem umowę kredytu konsolidacyjnego („Umowa”), określając kwotę kredytu na 298.168,72 zł (§ 2 ust. 1 Umowy) oraz postanawiając, że kredyt jest „indeksowany do CHF, po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna CHF według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub transzy”, z zastrzeżeniem, iż „zmiany kursów walut w trakcie okresu kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz raty kapitałowo odsetkowej (§ 2 ust. 2). W § 2 ust. 3 Umowy wskazano, że cel kredytu to: inne potrzeby konsumpcyjne (15.000 zł), spłata kredytu konsumpcyjnego (4.361,31 zł), spłata linii debetowej/linii

kredytowej (40.000 zł) oraz spłata pożyczki hipotecznej/kredytu konsolidacyjnego (238.807,41 zł), a zgodnie z § 2 ust. 4 Umowy przedmiotem kredytowania była nieruchomość położona w Ł. przy ul. [...], o powierzchni działki [...] oraz powierzchni „domu/mieszkania” [...]. Kredyt był oprocentowany według zmiennej stopy procentowej, stanowiącej sumę stopy referencyjnej LIBOR 3M (CHF) oraz marży w wysokości 3.50%, stałej w całym okresie kredytowania (§ 6 Umowy).

Z treści § 3 ust. 3 Umowy wynikało, że kredyt ma być wypłacony w walucie polskiej, a z § 7 ust. 1 Umowy – że kwota kredytu w CHF, ustalona zgodnie z § 2, będzie spłacana w złotych polskich, „z zastosowaniem kursu sprzedaży CHF obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku [...] SA”. Spłata miała nastąpić w 240 ratach miesięcznych (§ 7 ust. 2 Umowy).

W § 11 ust. 4 Umowy postanowiono, że Bank może ją wypowiedzieć w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków udzielenia kredytu, w szczególności w zakresie sposobu i terminu spłaty kredytu.

Kredyt został wypłacony przez pozwany bank w walucie polskiej.

Wyrokiem z [...] 2009 r. Sąd Okręgowy w Łodzi rozwiązał małżeństwo kredytobiorców przez rozwód.

W pismach datowanych na 22 stycznia 2015 r., skierowanych do powódki i S.Z., Bank wypowiedział Umowę.

W dniu 25 maja 2015 r. Bank wystawił BTE, który następnie został opatrzony klauzulą wykonalności na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Łowiczu z 30 września 2015 r. W tytule tym jako dłużników solidarnych Banku wskazano S.Z. i W.R., wysokość wymagalnego zadłużenia z tytułu należności głównej wynikającej z Umowy określono na kwotę 445.081,63 zł, ponadto wskazano należność z tytułu odsetek. W toku egzekucji prowadzonej przeciwko powódce na podstawie tego tytułu wykonawczego wyegzekwowano kwotę 1.309,53 zł z tytułu odsetek oraz nie wyegzekwowano żadnej części należności głównej.

Oceniając dochodzone roszczenia, Sądy obu instancji – w zakresie istotnym na obecnym etapie postępowania – były zgodne, że:

- kredyt wyrażono i udzielono w walucie polskiej, w tej też walucie miał być wypłacony i spłacony, a przewidziana w § 2 ust. 2 Umowy „indeksacja” kwoty kredytu „do CHF” stanowiła zastrzeżenie umowne waloryzacji kwoty kredytu przez odwołanie się do wartości waluty szwajcarskiej;

- powódka i jej mąż zawarli Umowę działając jako konsumenci w rozumieniu art. 22¹ k.c.;

- postanowienia umowne składające się na umowną klauzulę waloryzacyjną (§ 2 ust. 2 i § 7 ust. 1 Umowy) nie określały głównych świadczeń stron, nie były uzgodnione indywidualnie z powódką i jej mężem jako konsumentami, a zarazem w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszały ich interesy (art. 385¹ §1 k.c.); w wyroku z dnia 3 listopada 2021 r. Sąd Apelacyjny zwrócił ponadto uwagę m.in., że nie zostało wykazane, aby powódka prowadziła realne negocjacje poprzedzające zawarcie przedmiotowej umowy;

- sporne, abuzywne postanowienia nie wiązały kredytobiorców (art. 385¹ § 2 k.c.), nie mogły być zastąpione przepisem dyspozytywnym tudzież regulacją wywiedzioną z przepisów o charakterze ogólnym (art. 56 i art. 65 § 1 k.c.) ani sanowane przepisami ustawy *antyspreadowej* albo modyfikowane przez Sąd; Sąd drugiej instancji zauważył przy tym, że nie ma podstaw by uznać, iż stwierdzenie nieważności całej Umowy odbyłoby się ze szkodą dla powódki, naruszając jej interes ekonomiczny, w sytuacji, kiedy powódka jest inicjatorką procesu opartego na tezie o nieważności całej Umowy, podtrzymanej w odpowiedzi na apelację.

Sąd odwoławczy ocenił ponadto - odmiennie niż Sąd Okręgowy – że bez przedmiotowych klauzul Umowa nie może wiązać, gdyż indeksacja była elementem przedmiotowo istotnym dla tego typu umów, a bez tych klauzul Umowa tworzyłaby stosunek prawny, którego cel lub treść sprzeciwiałaby się właściwości (naturze) stosunku, ustawie lub zasadom współżycia społecznego, a tym samym naruszałaby granice swobody umów (art. 58 § 1 w związku z art. 353¹ k.c.).

Niezależnie od tych rozważań Sąd Apelacyjny wskazał, że *in casu* chodzi o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego w postaci bankowego tytułu egzekucyjnego, który powstał przy przyjęciu wadliwego założenia o skuteczności wypowiedzenia Umowy kredytowej wobec powódki, co prowadzi do jego

bezzasadności i z tego względu potrzeby pozbawienia wykonalności (por. s. 19 uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego). Tym samym Sąd odwoławczy zaaprobował *implicite* rozważania Sądu Okręgowego, który również wyjaśnił, że *in casu* powództwo podlega uwzględnieniu dodatkowo dlatego, iż Bank nie zachował wymogów formalnych stanowiących warunek wypowiedzenia Umowy (por. s. 14 uzasadnienia wyroku Sądu Okręgowego).

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego wniósł pozwany, zaskarżając go w całości. Zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art. 22¹ w związku z art. 385¹ § 1 – 4 k.c. i art. 385² w związku z art. 3 ust. 1-3 oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. oraz art. 385² w związku z art. 56 k.c. i z art. 65 § 1 i § 2 k.c., art. 385¹ § 1 i 2 w związku z art. 385² k.c., art. 385¹ § 1, 3 i 4 k.c., art. 385¹ § 1 k.c., art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 353¹ k.c. w związku z art. 69 § 1-2 Prawa bankowego, art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz art. 353¹ k.c. w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji, art. 358 § 2 w związku z art. 385¹ § 2 i art. 358¹ § 2 k.c., art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim, art. 65 § 1 i 2 w związku z art. 354 § 1 k.c., art. 56 k.c., art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w związku z art. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniającej ustawę Prawo bankowe (Dz.U. 2011, nr 165, poz. 984, dalej – „ustawa antyspreadowa”), art. 56 i art. 354 k.c., art. 3 i art. 385¹ § 2 w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG i art. 385² k.c. oraz art. 41 Prawa wekslowego w związku z art. 385¹ § 2 k.c., jak również naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 316 § 1 w związku z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 oraz art. 365 § 1 i art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 9 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015, poz. 1634) i z art. 391 § 1 k.p.c. Wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w całości oraz o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Łodzi do ponownego rozpoznania, ewentualnie – o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w całości oraz przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania, ewentualnie - o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości oraz o orzeczenie co do istoty sprawy przez

zmianę wyroku Sądu Okręgowego w całości przez uwzględnienie apelacji pozwanego i oddalenie powództwa w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie mogła być uznana za zasadną już z tego względu, że sformułowane w niej zarzuty – którymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 1 k.p.c.) – nie zostały w ogóle skierowane przeciwko stanowisku Sądu Apelacyjnego, wskazującego na zasadność pozbawienia tytułu wykonawczego wykonalności także ze względu na nieskuteczność wypowiedzenia Umowy kredytowej wobec powódki. W rezultacie nawet uznanie zarzutów kasacyjnych za trafne nie mogłoby doprowadzić do rezultatu oczekiwanego przez skarżącego.

W tej sytuacji jedynie dodatkowo warto wyjaśnić, że zarzuty te co do zasady nie są przekonujące.

Dotyczy to najpierw zarzutów naruszenia przepisów postępowania, które zasadzają się na tezie, że przy rozstrzyganiu o skutkach rzekomej abuzywności Sąd Apelacyjny powinien zastosować art. 358 § 2 k.c. w brzmieniu aktualnym na dzień zamknięcia rozprawy (tj. z uwzględnieniem nowelizacji zmieniającej art. 358 § 2 k.c., która weszła w życie 24 stycznia 2009 r., przewidującej oparcie przeliczeń wartości świadczeń w oparciu o kurs średni NBP), za czym przemawiać ma także prounijna wykładnia przepisów prawa polskiego (zarzut naruszenia art. 316 § 1 w związku z art. 6 ust. 1 i 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13), a ponadto na twierdzeniu, że Sąd błędnie przyjął, iż wyrok Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 14 grudnia 2010 r. (sygn. akt XVII AmC 426/09) ma bezpośrednie zastosowanie w niniejszej sprawie i przesądza również o abuzywności klauzuli indeksacyjnej (zarzut naruszenia art. 365 § 1 i art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 9 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2015, poz. 1634) i z art. 391 § 1 k.p.c.). Wbrew bowiem sugestii skarżącego Sąd Apelacyjny zdystansował się od stanowiska Sądu Okręgowego przyjmującego związaną wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Kwestia zaś braku podstaw do zastosowania art. 358 § 2 k.c. w sprawach takich jak niniejsza była już wielokrotnie wyjaśniana w orzecznictwie Sądu Najwyższego zarówno w aspekcie intertemporalnym, jak i w świetle ogólnych przesłanek –

dostrzeżonych przez Sąd Apelacyjny – warunkujących możliwość wypełnienia luki w umowie powstałej w wyniku stwierdzenia abuzywności klauzuli przez odwołanie do przepisu dyspozytywnego.

W szczególności w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, Nr 9, poz. 56) wskazano, że wypełnienie takie wchodzi w rachubę tylko wtedy, gdy (koniunkcja przesłanek): 1) po wyłączeniu klauzuli abuzywnej umowa nie może obowiązywać, o czym decyduje obiektywne podejście w świetle prawa krajowego, a zatem wola jednej ze stron, w tym konsumenta, nie ma w tym zakresie rozstrzygającego znaczenia (por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 marca 2012 r., C-453/10, Jana Pereničova, pkt 33-34, z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, Zsuzsanna Dunai, pkt 40, 51, z dnia 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179, Abanca Corporación Bancaria, pkt 57, z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 39-41, z dnia 29 kwietnia 2021 r., C-19/20, I.W. i R.W., pkt 83, 89, z dnia 2 września 2021 r., C-932/19, OTP Jelzálogbank i in., pkt 49-50, z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 74, z dnia 8 września 2022 r., w połączonych sprawach C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, 74 oraz z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 29, 37); 2) całkowity upadek umowy naraża konsumenta na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, w świetle okoliczności istniejących lub możliwych do przewidzenia w czasie sporu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22, niepubl.; por. też wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 51, z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 67, z dnia 27 kwietnia 2023 r., C-705/21, AxFina Hungary, pkt 41 oraz z dnia 23 listopada 2023 r., C-321/22, Provident Polska, pkt 87), z uwzględnieniem rzeczywistych i bieżących interesów konsumenta i z zastrzeżeniem, że „do celów tej oceny decydująca jest wola wyrażona przez konsumenta w tym względzie” w tym sensie, że jeżeli sąd poinformował konsumenta w sposób obiektywny i wyczerpujący o skutkach prawnych oraz szczególnie szkodliwych skutkach ekonomicznych, jakie może mieć dla niego unieważnienie umowy, sąd ten nie może, po uwzględnieniu jego woli stwierdzenia nieważności umowy, sprzeciwić się zrzeczeniu się przez niego ochrony

przynanej im przez dyrektywę 93/13 (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 78 w związku z pkt 74-75, z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B.,U.B.,M.B. przeciwko X S.A. (M.B. i in.), pkt 43-45 i teza oraz z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 29; postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 października 2023 r., C-117/23, Eurobank Bulgaria, pkt 66), a z drugiej strony sąd nie może chronić konsumenta przed upadkiem umowy, jeżeli ocenia, że nie naraża on go na „szczególnie niekorzystne konsekwencje”, choćby konsument domagał się tej ochrony (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 12 października 2023 r., C-645/22, Luminor Bank, pkt 38, 40-41); 3) istnieje przepis dyspozytywny albo przepis „mający zastosowanie, gdy strony danej umowy wyrażą na to zgodę”, który mógłby zastąpić wyłączone niedozwolone postanowienie umowne, umożliwiając utrzymanie umowy (z korzyścią dla konsumenta); jeżeli niedozwolone postanowienie umowne odzwierciedlało obowiązujący przepis ustawowy mający zastosowanie w przypadku porozumienia stron, w rachubę wchodzi także zastąpienie niedozwolonego postanowienia „tym stanowiącym punkt odniesienia przepisem ustawowym w nowym brzmieniu przyjętym już po zawarciu umowy” (por. np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 marca 2019 r., C-70/17 i C-179/17 Abanca Corporación Bancaria, pkt 59-64 i teza). Zarazem w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśniono, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoi na przeszkodzie wypełnieniu luk w umowie, spowodowanych usunięciem z niej nieuczciwych warunków, które się w niej znajdowały, wyłącznie na podstawie przepisów krajowych o charakterze ogólnym, przewidujących, iż skutki wyrażone w treści czynności prawnej są uzupełniane w szczególności przez skutki wynikające z zasad słuszności lub ustalonych zwyczajów, które nie stanowią przepisów dyspozytywnych lub przepisów mających zastosowanie, jeżeli strony umowy wyrażą na to zgodę (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 października 2019 r., C-260/18, Kamil Dziubak, pkt 62 oraz pkt 3 sentencji, z dnia 8 września 2022 r., C-80/21, C-81/21 i C-82/21, D.B.P., pkt 77, z dnia 12 stycznia 2023 r., C-395/21, D.V., pkt 63, 65 i z dnia 16 marca 2023 r., C-6/22, M.B. i in., pkt 56). W tym kontekście Sąd Najwyższy wypowiadał się m.in. co do niedopuszczalności zastąpienia niedozwolonych

postanowień kursowych przez sięgnięcie do art. 358 § 2 k.c. albo art. 41 Prawa wekslowego (por. w szczególności wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 395/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z dnia 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22, niepubl. i z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl. oraz tam przywoływane orzecznictwo; por. też wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, A.S.A., pkt 68, 70, 78, teza, gdzie wskazano, że art. 5 i 6 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie temu, by sąd krajowy, który stwierdził nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem w rozumieniu art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, dokonał wykładni tego warunku w celu złagodzenia jego nieuczciwego charakteru, nawet jeśli taka wykładnia odpowiadałaby wspólnej woli stron).

In casu podstawowe znaczenie ma jednak to – co trafnie dostrzegł Sąd Apelacyjny - że żądanie procesowe powódki było oparte na twierdzeniu o nieważności całej Umowy, które to twierdzenie było konsekwentnie podtrzymywane w toku procesu, w związku z czym nie ma podstawy, aby twierdzić, iż stwierdzenie nieważności całej Umowy narażałoby ją na szczególnie niekorzystne konsekwencje. W najnowszym orzecznictwie wyjaśniono już – uściślając w tym względzie, pod wpływem orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, uchwałą składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego (zasada prawna) z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (OSNC 2021, nr 9, poz. 56) – że wystąpienie przez konsumenta z żądaniem restytucyjnym zakładającym trwałą bezskuteczność (nieważność) całej umowy kredytu, może być uznane za dorozumianą odmowę potwierdzenia abuzywnej klauzuli indeksacyjnej i wystarczającą akceptację konsekwencji upadku umowy, prowadzącą do jej trwałej bezskuteczności (nieważności) (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2024 r., II CKSP 1803/22, niepubl. oraz wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 7 grudnia 2023 r., C-140/22, mBank (Oświadczenie konsumenta), pkt 56-61, 65, gdzie wskazano, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na

przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, że jest świadomy, iż nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, i konsekwencji tego uznania nieważności, i że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną; por. też postanowienie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 maja 2024 r., C-348/23, KCB i MB przeciwko BNP Paribas Bank Polska S.A., pkt 35 i teza). Wskazuje się przy tym obecnie, że powołanie się przez konsumenta na nieważność umowy kredytu indeksowanego jest dlań w praktyce niemal zawsze korzystne (choćby ze względu na brak obowiązku zapłaty bankowi jakiegokolwiek innego świadczenia niż zwrot kapitału wypłaconego z tytułu wykonania umowy kredytu oraz odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wezwania do zapłaty – por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 15 czerwca 2023 r., C-520/21, Bank M. (Skutki uznania umowy za nieważną), pkt 78-82, 84, teza, oraz postanowienia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 11 grudnia 2023 r., C-756/22, Bank Millennium, pkt 29, teza, i z dnia 12 stycznia 2024 r., C-488/23, Naniowski, pkt 24-25, teza), w związku z czym można przyjąć co najmniej domniemanie, iż żądając zwrotu świadczeń spełnionych na podstawie takiej nieważnej umowy, kredytobiorca-konsument dysponuje informacjami niezbędnymi dla oceny swej decyzji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2024 r., II CSKP 1803/22; por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2024 r., II CSKP 249/24, niepubl.). W konsekwencji za nieprzekonywające trzeba też uznać zarzuty naruszenia art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez stwierdzenie upadku Umowy bez poinformowania uprzednio powódki o skutkach takiego rozstrzygnięcia i w sytuacji, w której było to dla niej obiektywnie niekorzystne, oraz naruszenia art. 3 i art. 385¹ § 2 w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG oraz art. 385² k.c. przez zaniechanie dokonania oceny skutków braku związania abuzywnym postanowieniem na dzień zawarcia Umowy, zamiast na dzień orzekania (tj. na moment zaistnienia sporu).

Okoliczność, że w niniejszej sprawie nie była spełniona jednak z koniecznych przesłanek substytucji klauzuli abuzywnej przepisem dyspozytywnym – w świetle

stanowiska powódki nie można przyjąć, iż całkowity upadek umowy narażałby ją na „szczególnie niekorzystne konsekwencje” – przekreśla możliwość uwzględnienia zarzutów zasadzających się na tezie, iż sporne postanowienia mogły być zastąpione postanowieniem odsyłającym do kursu średniego NBP (zarzuty naruszenia art. 358 § 2 w związku z art. 385¹ § 2 i art. 358¹ § 2 k.c., art. 58 § 1 k.c. w związku art. 24 ust. 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim) ewentualnie do kursu rynkowego (zarzuty naruszenia art. 65 § 1 i 2 w związku z art. 354 § 1 k.c., art. 56 k.c., art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 Prawa bankowego w związku z art. 4 ustawy antyspreadowej oraz art. 41 Prawa wekslowego w związku z art. 385¹ § 2 k.c.).

Wbrew wywodom skarżącego nie można też zakwestionować zgodnego stanowiska Sądów *meriti*, że Umowa miała charakter konsumencki (por. zarzut naruszenia art. 22¹ w związku z art. 385¹ § 1 – 4 k.c. i art. 385² w związku z art. 3 ust. 1-3 oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; z zarzutem tym wiąże się również teza skarżącego, iż powódka nie spełniła standardu uważnego i rozsądnego konsumenta, gdyż nie przeczytała w ogóle treści projektu Umowy oraz przedstawianych jej oświadczeń o ryzyku). Zgodnie z poczynionymi w sprawie ustaleniami zdecydowana większość kredytu miała być przeznaczona na spłatę wcześniej zaciągniętego kredytu mieszkaniowego, a zgodnie z Umową przedmiotem kredytowania była bliżej oznaczona, zabudowana nieruchomość położona w Ł. Skarżący nie ma racji, twierdząc, że nie ma znaczenia, czy powódka wykorzystywała tę nieruchomość również na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą, choćby wykorzystanie na te cele miało przeważający charakter. Przeciwnie, z aktualnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wynika, że jeżeli umowa kredytu została zawarta do użytku częściowo związanego z działalnością gospodarczą lub zawodową kredytobiorcy, a w części niezwiązanego z tą działalnością, należy go uznać za konsumenta wówczas, gdy cel działalności gospodarczej lub zawodowej nie jest dominujący w ogólnym kontekście tej umowy; inaczej mówiąc, kredyt mieszany nie będzie miał charakteru konsumenckiego tylko wtedy, gdy cel związany z działalnością gospodarczą ma w umowie charakter dominujący (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 8 czerwca 2023 r., C-570/21, YYY. (pojęcie konsumenta), pkt 46, 53, teza; wyroki Sądu Najwyższego z dnia

6 września 2024 r., II CSKP 964/23, niepubl. i z dnia 10 stycznia 2025 r., II CSKP 1262/24, niepubl.). W przypadku zaś większej liczby kredytobiorców należy uwzględnić okoliczność, że tylko jeden z nich realizuje cel gospodarczy (wyrok TSUE z 8 czerwca 2023 r., C-570/21, YYY. (pojęcie konsumenta), pkt 57, 59, teza).

Za zmierzający do podważenia poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych i tym samym niedopuszczalny (por. art. 398¹³ § 2 k.p.c.) należy uznać zarzut zasadzający się na tezie, że powódka miał rzeczywisty wpływ na to, czy postanowienia te znajdują się w Umowie (por. zarzut naruszenia art. 385¹ § 1, 3 i 4 k.c.), Sąd Apelacyjny bowiem wprost wskazał, iż pozwany nie udowodnił, aby powódka prowadziła realne negocjacje poprzedzające zawarcie Umowy.

Z kolei zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. przez przyjęcie, że sporne postanowienia określały główne świadczenia stron, trafia w próżnię, ponieważ Sądy zgodnie przyjęły stanowisko przeciwne.

Pozostałe zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego zmierzają do podważenia poglądów Sądu Apelacyjnego, że przedmiotowe postanowienia Umowy były niejednoznaczne, sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały interes powódki (zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 k.c., art. 385¹ § 1 i 2 w związku z art. 385² k.c.) i że bez tych postanowień Umowa nie może obowiązywać (zarzuty naruszenia art. 385¹ § 1 i § 2 k.c. oraz art. 385² w związku z art. 56 k.c. i z art. 65 § 1 i § 2 k.c., art. 385¹ § 1 i 2 w związku z art. 385² k.c., art. 385¹ § 1 k.c., wskazujące m.in. na pominięcie oceny abuzywności klauzuli ryzyka, art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 7 ust. 1 i 8b ust. 1 dyrektywy 93/13 oraz art. 353¹ k.c. w związku z art. 2, art. 31 ust. 3 i art. 32 ust. 1 Konstytucji, z odwołaniem do zasady proporcjonalności, art. 56 k.c. oraz art. 354 k.c.). Są to zarzuty w znacznej mierze typowe, pozostające w kolizji z utrwaloną judykaturą Sądu Najwyższego. W szczególności z trafnym stanowiskiem, że określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron,

w związku z czym jest niedopuszczalne (por. wyroki Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, Nr 11, poz. 134, z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16, niepubl., z 19 września 2018 r., I CNP 39/17, niepubl., z 24 października 2018 r., II CSK 632/17, niepubl., z 13 grudnia 2018 r., V CSK 559/17, niepubl., z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, niepubl., z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019, z. 12, poz. 115, z 9 maja 2019 r., I CSK 242/18, niepubl., z 29 października 2019 r., IV CSK 309/18, niepubl., z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, Glosa 2020, nr 4, s. 67 i n., z 30 września 2020 r., I CSK 556/18, niepubl., z 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22, niepubl., z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl., z 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 674/22, niepubl., z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, niepubl., z dnia 25 października 2023 r., II CKSP 820/23, niepubl., z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, niepubl., z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl., z dnia 24 maja 2024 r., II CSKP 1560/22, niepubl. i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, niepubl.).

Warto zaznaczyć, że zapatrywanie to znajduje również potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, dotyczącym postanowień dyrektywy 93/13, a w szczególności w wyroku z dnia 18 listopada 2021 r., C-212/20, A. S.A., dotyczącym postanowienia zastrzeżonego w umowie kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego przewidującego, że raty kredytu są wyrażone w walucie obcej i w dniu wymagalności pobierane są z rachunku bankowego kredytobiorcy, według kursu sprzedaży zgodnie z tabelą obowiązującą w banku na koniec dnia roboczego poprzedzającego dzień wymagalności raty spłaty kredytu (pkt 19). Przypominając, że przewidziane w art. 5 dyrektywy 93/13 wymaganie przejrzystości postanowień umownych musi podlegać wykładni rozszerzającej i nie może zostać zawężone do ich prostego i zrozumiałego charakteru pod względem formalnym i gramatycznym (pkt 41), Trybunał zwrócił tam uwagę, iż w przypadku spornej klauzuli indeksacyjnej problem dotyczy nie tyle jej jednoznaczności, ile niewskazania sposobów ustalania kursu wymiany stosowanego do obliczenia rat spłaty, gdyż nie precyzuje ona wszystkich czynników uwzględnianych przez bank w celu ustalenia kursu wymiany stosowanego przy obliczaniu rat spłaty kredytu hipotecznego (pkt 47-48). We wcześniejszym swym

orzecznictwie zaś wyjaśnił, że dla poszanowania wymogu przejrzystości zasadnicze znaczenie ma kwestia, czy umowa kredytu przedstawia w sposób przejrzysty powód i szczególne cechy mechanizmu zamiany waluty obcej, a także stosunek pomiędzy tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach umowy, tak aby konsument był w stanie zrozumieć, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (pkt 49). Istotne jest zatem to, czy w świetle całokształtu istotnych okoliczności faktycznych, w tym reklamy i informacji dostarczonych przez kredytodawcę w ramach negocjacji danej umowy kredytu, właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i racjonalny przeciętny konsument może nie tylko dowiedzieć się o istnieniu wahań kursów wymiany ogólnie obserwowanych na rynku walutowym, ale również oszacować - potencjalnie istotne - konsekwencje ekonomiczne, jakie ma dla niego zastosowanie kursu sprzedaży przy obliczaniu rat kredytu, którymi zostanie ostatecznie obciążony, a w rezultacie także całkowity koszt zaciągniętego przez siebie kredytu (pkt 50). Wprawdzie Trybunał dostrzegł, że kurs wymiany zmienia się w długim okresie i w przypadku umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej na okres 40 lat kredytodawca nie może przewidzieć zmiany obciążenia finansowego, jakie może pociągnąć za sobą mechanizm indeksacji przewidziany w umowie (pkt 51), jednakże stwierdził, iż okoliczność ta nie może uzasadniać niewskazania w postanowieniach umowy oraz w ramach informacji dostarczonych przez przedsiębiorcę w trakcie negocjacji umowy kryteriów stosowanych przez bank w celu ustalenia kursu wymiany mającego zastosowanie do obliczania rat spłaty, co umożliwiłoby konsumentowi określenie w każdej chwili tego kursu wymiany (pkt 53). Konsument bowiem musi móc zrozumieć, do czego się zobowiązuje, zwłaszcza co do sposobu obliczenia rat spłaty kredytu, który zaciąga (pkt 54). W rezultacie Trybunał stwierdził, że art. 5 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż treść klauzuli umowy kredytu zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem ustalającej cenę zakupu i sprzedaży waluty obcej, do której kredyt jest indeksowany, powinna, na podstawie jasnych i zrozumiałych kryteriów, umożliwić właściwie poinformowanemu oraz dostatecznie uważnemu i racjonalnemu konsumentowi zrozumienie sposobu ustalania kursu wymiany waluty obcej stosowanego w celu obliczenia kwoty rat kredytu, w taki sposób, aby konsument miał możliwość w każdej

chwili samodzielnie ustalić kurs wymiany stosowany przez przedsiębiorcę (pkt 55, teza). Przypominając również, że przestrzeganie wymagania transparentności postanowienia stanowi jeden z czynników, które sąd krajowy powinien wziąć pod uwagę przy dokonywaniu oceny abuzywności tego postanowienia na podstawie art. 3 ust. 1 tej dyrektywy 93/13 (pkt 58), Trybunał zasugerował, iż przedmiotowe postanowienie dotyczące indeksacji, niepozwalające konsumentowi na samodzielne określenie w każdej chwili kursu wymiany stosowanego przez przedsiębiorcę, ma abuzywny charakter (pkt 64). Zastrzegł przy tym, że badanie, czy istnieje znaczna nierównowaga wynikających z umowy praw i obowiązków stron ze szkodą dla konsumenta, nie może ograniczać się do ekonomicznej oceny o charakterze ilościowym, dokonywanej w oparciu o porównanie z jednej strony całkowitej kwoty transakcji będącej przedmiotem umowy, a z drugiej strony kosztów, które zgodnie z tym warunkiem obciążają konsumenta. Znacząca nierównowaga może bowiem wynikać z samego faktu wystarczająco poważnego naruszenia sytuacji prawnej, w której konsument, jako strona danej umowy, znajduje się na mocy właściwych przepisów krajowych, w postaci czy to ograniczenia treści praw, które zgodnie z rzeczonymi przepisami przysługują mu na podstawie tej umowy, czy to przeszkody w ich wykonywaniu, czy też nałożenia na niego dodatkowego obowiązku, którego nie przewidują normy krajowe” (pkt 65-66; por. też np. wyroki Trybunału z dnia 27 stycznia 2021 r., C-229/19 i C-289/19, Dexia Nederland, pkt 49, z dnia 13 października 2022 r., C-405/21, Nova Kreditna Banka Maribor, pkt 22, z dnia 21 września 2023 r., C-139/22, mBank (Polski rejestr klauzul niedozwolonych), pkt 54 oraz postanowienie Trybunału z dnia 30 maja 2024 r., C-325/23, Deutsche Bank Polska, pkt 58-59, 69-71). W ujęciu Trybunału abuzywność postanowienia sugeruje to, że konsumenci nie zostali uprzedzeni o dodatkowej korzyści Banku wynikającej z przeliczeń, jak również to że korzyść ta nie ma żadnego ekwiwalentu (por. postanowienie Trybunału z dnia 18 października 2023 r., C-117/23, Eurobank Bulgaria, pkt 48-50, teza).

Sąd Najwyższy wyjaśniał też już wielokrotnie i przekonująco, czy bez dotkniętych abuzywnością tzw. klauzul przeliczeniowych umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej może nadal obowiązywać, wskazując, że wyeliminowanie tych klauzul prowadzi także do upadku klauzuli ryzyka walutowego,

charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, co jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze niż zamierzone przez strony, choćby nadal chodziło tu tylko o inny podtyp czy wariant umowy kredytu. Rzecz bowiem w tym, że bez postanowień określających sposób wyznaczenia kursu miarodajnego dla przeliczenia złotych na franki szwajcarskie i na odwrót (bez uzupełnienia związanej z tym luki), klauzule przewidujące indeksację (ucieleśniające też ryzyko walutowe), w ogóle nie mogą wywrzeć skutku (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18 i z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22). Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, z. B, poz. 20, z dnia 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22, niepubl., z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i II CSKP 382/22, niepubl., z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, niepubl., z dnia 20 maja 2022 r., II CSKP 796/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, niepubl., z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, niepubl., z dnia 31 stycznia 2023 r., II CSKP 941/22, niepubl., z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, niepubl., z dnia 10 marca 2023 r., II CSKP 1017/22, niepubl., z dnia 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, niepubl., z dnia 25 maja 2023 r., II CSKP 1311/22, niepubl., z dnia 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, niepubl., z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, niepubl., z dnia 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2023 r., II CSKP 1530/22, niepubl., z dnia 21 listopada 2023 r., II CSKP 1675/22 i II CSKP 701/23, niepubl., z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22, niepubl. i II CSKP 1753/22, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl., z dnia 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22, niepubl. oraz z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, niepubl.). Właśnie dlatego w orzecznictwie Sądu Najwyższego zwraca się uwagę na ścisłe powiązanie klauzuli ryzyka walutowego i klauzuli spreadowej (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18, OSP 2021, z. 2, poz. 7, z dnia 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22, z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, niepubl., z dnia 24 czerwca 2022 r.,

II CSKP 10/22, niepubl., z dnia 28 października 2022 r., II CSKP 902/22 i II CSKP 910/22, niepubl., z dnia 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z dnia 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22, z dnia 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, z dnia 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22, z dnia 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22, z dnia 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22, z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, z dnia 29 listopada 2023 r., II CSKP 1460/22 i II CSKP 1753/22 oraz z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, niepubl.). Jeżeli zaś bez niedozwolonych postanowień umownych umowa nie może obowiązywać, a nie są spełnione przesłanki uzupełnienia luki przez regulację zastępczą i konsument nie wyraził świadomie i swobodnie woli sanowania postanowienia, umowa jest trwale bezskuteczna (nieważna), a podstawą tej nieważności jest art. 58 k.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2021 r., I CSKP 166/21, niepubl., z dnia 25 lipca 2023 r., II CSKP 1487/22, niepubl., z dnia 25 października 2023 r., II CSKP 820/23, z dnia 19 stycznia 2024 r., II CSKP 874/22, niepubl. oraz z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Władysław Pawlak

Karol Weitz

Roman Trzaskowski

(K.L.)

[r.g.]